

VILNIUS UNIVERSITY
LITHUANIAN SOCIAL RESEARCH CENTRE

Dalia Čiupailaitė

HOUSING DEVELOPMENTS AS A NEW SPACE IN THE POSTSOCIALIST CITY

Summary of Doctoral Dissertation

Social Sciences, Sociology (05 S)

Vilnius 2014

The dissertation was prepared at Vilnius University, 2009 – 2013 m.

Dissertation supervisor: doc. dr. Rūta Žiliukaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S)

The dissertation will be defended at Vilnius University Council of Sociology Science Trend:

Chairman:

Prof. habil. dr. Arvydas Matulionis (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S)

Members:

Prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S);

Prof. habil. dr. Zenonas Norkus (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S);

Prof. dr. Aldis Gedutis (Klaipėdos University, Humanities, Philosophy – 01H);

Doc. dr. Jekaterina Lavrinec (Vilnius Gediminas Technical University, Humanities, Philosophy – 01 H).

Opponents:

Doc. dr. Kraniauskas (Klaipėdos University, Social Sciences, Sociology 05S)

Prof. dr. Algimantas Valantiejus (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05S)

The dissertation will be defended at public hearing by the Council of Sociology Science Trend on the 26th of September 2014 at 2 p.m. at the University Faculty of Philosophy Conference Hall (room 201 A).

Address: Universiteto Str. 9/1, 01513, Vilnius, Lithuania.

Tel: +370 5 2667606, fax: + 370 5 2667600, el. paštas: fsf@fsf.vu.lt

The summary of dissertation was submitted on the 26th of August 2014.

The dissertation is available at the libraries of Vilnius University and Lithuanian Social Research Centre.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS

Dalia Čiupailaitė

BŪSTO PROJEKTAI KAIP NAUJA ERDVĖ POSOCIALISTINIAME MIESTE

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, sociologija (05 S)

Vilnius 2014

Disertacija rengta 2009 – 2013 m. Vilniaus universitete.

Mokslinė vadovė: doc. dr. Rūta Žiliukaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Sociologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. habil. dr. Arvydas Matulionis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai – 05 S)

Nariai:

Prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S);

Prof. habil. dr. Zenonas Norkus (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S);

Prof. dr. Aldis Gedutis (Klaipėdos universitetas, humanitariniai mokslai – filosofija – 01H);

Doc. dr. Jekaterina Lavrinec (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija -01H).

Oponentai:

Doc. dr. Kraniauskas (Klaipėdos universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05S)

Prof. dr. Algimantas Valantiejus (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai – sociologija – 05S)

Disertacija bus ginama viešame Sociologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2014 m. rugsėjo 26 d. 14 val. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto konferencijų salėje (201 a.).

Adresas: Universiteto 9/1, 01513, Vilnius, Lietuva.

Tel: +370 5 2667606, fax: + 370 5 2667600, el. paštas: fsf@fsf.vu.lt

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2014 rugpjūčio mėn. 26 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto ir Lietuvos socialinių tyrimų centro bibliotekose.

INTRODUCTION

Research problem and scientific novelty

The topic of this dissertation is sociospatial changes of the post-socialist Vilnius. Cities are created by political and economic agents, developed in a net of multi-faceted interests, saturated with heterogeneous strategies of space development as well as visions of *good life in the city* and tactics of space usage; they are made sensible by the inhabitants using and appropriating their spaces. Cities are physical spaces: streets and squares, houses, rooms and sidewalks; the physical spaces are penetrated with social practices and relations, as well as ideological spaces that are in turn penetrated with memory narratives and prophetic visions intertwined with the present. Political and economic changes, arising after the fall of state socialism in favour of market-democratic society, are connected to the transformation of the physical and ideological space of post-socialist cities. Development of the market-democratic society after the fall of state socialism in the former member-states, societies and cities of this political-economic space is connected to changes in all fields of social and individual life, from the change of the political system to the transformation of everyday life. Development rather than transition, because a framework of a new society is based on active political decisions, and a framework of the city is based on the representations of space or discourses about space.

Post-socialist Vilnius is changing, though researches that would prove this empirically are still scarce. City space is transforming, formerly vibrant spaces die out while others, new ones, are forming; fences and “private property” signage are proliferating in the city; the media is filled with offers of the new life in “homes that were worth waiting for”; discussions on socialist-built districts turning into ghettos arise in the public. Different agents of city forming create new urban forms, thereby establishing a new concept of housing and other spaces' forming, enabling the social city life. The urban space of post-socialist Vilnius is shifting: new architectural forms, urban solutions, purposes of buildings create a new city space that is in its turn penetrated by new modes of sociospatial differentiation.

This dissertation analyses new housing developments, which is one of the facets of the urban changes in the post-socialist city. Out of variety of urban-architectural solutions, housing is chosen for a field diversity analysis: it is closely related to the everyday; delineating the private and the public as well as the level of belonging to society; revealing the extent of alienation in the city; related to socialisation, security, city permeability and spatial imagination; conceptualised as potential means to mobilising the community; a fulfilment of basic needs, home and a range of signifiers connected to it; it is a way to live in the city and appropriate, give a meaning to the environment; it is a commodity of differentiated exchange value and of influence to social status. Housing is a social practice in its conception – who, how and where build it, as well as in dwelling practices, relations to other inhabitants and mere passers-by, other purposeful activities. Therefore, the guidelines of developing a new society are disclosed in analysing housing.

Socialist housing policy had an ideologised purpose of creating an integrated city, eradicated class inequality and reduce social differences. When facing the context of new economic processes and changes in housing policy, a city of this relatively mixed (or, on the other hand, quite homogenic) sort starts dissolving into territories characterised by their economic conditions. Issues of residential differentiation, abundant in the literature of social sciences, have been taken up empirically in post-socialist Lithuania, as well. Growth of sociospatial differentiation is observed, while, as noticed by geographer Dovilė Krupickaitė (2010), Lithuanian cities, especially their socialist-built districts, “retain the diversity”. Respectively, Western urban studies talk of “decline of diversity” in the cities. In both political and academic Western discourses, issues of urban segmentation and diversity are actualised: it comes together with the rise of migration, urban renovation programmes, rearrangements of public spaces, changing purposes of the neighbourhoods, carrying out or demolition of the social housing projects. The issue of diversity is analysed empirically in the Lithuanian academic discourse: researches are aimed at asserting the location of inhabitants in the city according to various criteria: age, income, education. It is concluded that a minute but potentially growing differentiation is taking place, but the issue of what “diversity” means is not taken up. Analyses of the sociospatial movement in the city come up with

hypotheses on upcoming tendencies of differentiation, that are left for future researchers to deal. Sociospatial shift connected to cityscape developments leads to raising broader questions of urban diversity, which would be related to the normative vision of the city and require an expansive research of the aforementioned vision. Urban-architectural forms, proliferating in the post-socialist city, require more than an empirical overview in forms of type, quantity or structure; they raise the question of meaning. Housing forms are related to certain visions of life in the city. Analysis of the urban development vision, as it appears from analysing the housing projects, together with the analysis of the theoretical concept of diversity, allow us to reveal the value measure, overlooked in residential differentiation researches: towards what kind of city we are strategically (to borrow the term from de Certeau (1984; 36) moving.

The object of this work is the new housing developments in Vilnius, analysed as representations of space defined by Henri Lefebvre (1991; 33), i.e. prevailing spatial regimes offered by the planners. The post-socialist city vision, transferred by new housing developments, is analysed in this dissertation. Representations of space express the vision of the city, as such they don't convey a "truth of space". Their meaning is in their representing dimension, which is not necessarily the same as the use of space, or the consequences of its use. The aim of this work is to interpret the image of the city, the representation of space as it is concentrated by the housing developments. According to Walter Prigge (2008; 48), „the symbolic character of the spatial is historically inscribed in social contexts remains concealed, therefore, if it is not theoretically reconstructed as a real object of discursive and symbolic practice and therewith recognized as a specific form of constituting the social.”

City heterogeneity – homogeneity transformation processes are discussed academically, politically, artistically. If diversity is shrinking, why is it maintained to be a negative effect? What are the grounds of the vision of diversity as an ideal to aspire towards? Where does this discourse come from, what does it contain? Does it justify its political rationality when it is employed in urban development? Can one *plan* a city, influence or create social relations by planning the physical space? To find answers, it is important to analyse the very concept of diversity, that is becoming a part of the discourses of academic debates, public interventions, architecture and urbanistics. Since

this concept is coming to post-socialist cities, as well, it is important to both analyse its discursive field and to understand the urban changes of the post-socialist city in-transition via it.

According to Lenkevičiūtė (2006; 16), shapes of segregation reveal not only the scale of social inequality, but a certain historically defined concept of values and order in an ideal city. Housing developments, a new space in the transformed situation of the society, show up as ideological constructs, that are worth analysing as narratives about the city. How do these new (in the meaning of space and time) forms of housing relate to a new and the continuous cultural impulse? What is the meaning of these forms from the point of view of urbanism, city life, what guidelines do they draw for the post-socialist city?

The **novelty** of this dissertation lies in its object as well as means to its understanding: the post-socialist city vision, advertised through new housing practices, is understood by theoretically analysing the concept of urban diversity. The concept of diversity, often interwoven in different texts of urban studies, does not have a unified definition. Therefore, this work aims at analysing and structuring this discourse and, in it, localise the post-socialist city vision established through architectural-urbanistic practices of housing.

Dissertation's aim and objectives

The aim of this work is *to analyse the urbanistic post-socialist city vision transmitted by the narratives of new housing projects in the theoretical context of diversity discourse.*

To achieve the aim, the following objectives are accomplished:

- To analyse the discourse of diversity in the urban studies theory. Conceptualise “diversity” and its use in the sociocultural post-socialist city space representation analysis.

- To analyse the city vision formed by new housing developments and interpret it in the context of the diversity in the city analysis.
- Reveal the (de)politicisation of the public discourse formed around new forms of housing.

Defended theses

- The concept of diversity is related to the defined concept of values and order, and the normative city vision. It is divisible into two types: static and dynamic: respectively, diversity as assimilation and conflict management discourse, and diversity as concept of political community.
- Housing developmnts convey only and only one of the discourses, i.e. the aesthetic perspective of static approach to diversity, and reject the dynamic perspective of diversity. Situation of segregation is constructed as desirable in the post-socialist city.
- New housing practices reflect the post-socialist society's cultural state, expressed by the ideology of privacy.
- Housing developmnts as post-socialist city space representations can be interpreted as revealing the sort of Vilnius as a non-political city.

Methods

Housing projects are analysed via a qualitative analysis of space representations' content and space. Texts presenting the housing projects and projects' plans are analysed. The plans are analysed as structure presupposing and forming being and moving in a space, as well as a sign expressing, representing social values offered. Qualitative analysis of media messages is carried out in order to find out if and how new housing projects are constructed as a (non)political issue in the public discourse.

Structure of the paper

The dissertation consists of two parts. Part One analyses the concept of diversity and its relation to urban structure. Contradictions related to the concept are investigated, the concept's ambivalence and normative content are revealed, emphasis is put on descriptive, analytic and normative aspects of the term's conceptualisation. Actualisation of the concept is analysed, as well as its shifts in the discourse of urban sociology, where the concept attaches normative connotations and is transferred to public policy interventions in favour or against diversity. Two approaches to diversity are distinguished: static or aesthetic, and dynamic or democratic. This analysis is aimed at stretching out the “diversity issue”, conveyed in a contradictory manner in theoretical discussions. This conceptualisation is then applied to localising urban changes in post-socialist city in this discourse.

Part Two analyses housing developments as a case of post-socialist space. The object of this analysis is the vision of *good life in the city* conveyed by project descriptions and their physical (spatial) structure. This vision is interpreted from the point of view of the concept of diversity. It is analysed, how these urban tendencies are articulated in the public discourse. Housing developments are investigated as a peculiar space of post-socialist city and, having Rancier's distinction of police and politics (political), an attempt towards understanding the meaning of naturalisation of this space in post-socialist society is made.

Summarised results of the work are presented in conclusions.

GENERALISATION AND CONCLUSIONS

Post-socialist Vilnius sociospatial structure, shifting after the transition from state socialism to free market system, and its academic conceptualisation as the situation of remaining “diversity” of city parts, as well as hypotheses on city's shift in residential differentiation, raise two questions that this dissertation deals with. The first one is

related to the concept of diversity. If remaining or transforming diversity is emphasised, in what sense is this concept used and how is this sense rationalised towards the city? The second question is related to visions of *city* and *good life in the city*, formed in post-socialist city, the investigation of which helps us understand the direction of post-socialist city development.

City diversity concept attains many meanings in the changing discourse of urban studies. It changes historically by relating the empirical reality of cities to the vision of the desired city, which is in turn defined by aspects and values (goals) explaining the functioning of and sort of the city as a phenomenon. Urban studies related to diversity researches are not neutral in the sense of values. They postulate expectations linked to city life. That is how and why defining the diversity concept content is instrumental in forming definitions of a *good*, desired city. In conceptualising the diversity concept, diachronic and synchronic distinction is made. On the one hand, conceptualising diversity results in the ways of conceptualisation changing historically. On the other hand, summarising concepts of diversity that have been formed since the mid-twentieth century allows for distinguishing dialectically linked dichotomies to perceiving diversity, and classifying and conceptualising two concepts of diversity: the static and the dynamic.

On its own, diversity can encompass any distinctions between human groups, but analysis of the diversity discourse reveals specific incisions of diversity conceptualisation, which a) are introduced into the discourse during specific historical periods; b) interweave in the discourse, thus creating conceptual confusion, which paves the way for contradictory definitions of the concept, as well as contradictory actions towards the defined situation.

Discourse on diversity of the early twentieth century sociology is linked to attempts to define modern city and its state, as well as “problems” identified by sociologists. By classifying the “problems” conceptualised by diversity, these aspects can be distinguished: a) economic inequality; b) disintegration of traditional relations, connected to c) cultural (ethnic or lifestyle) diversity. In this discourse, diversity has no normative value as a positive, but doubtful trait of the city. On the contrary, on the one

hand it is related to social stratification, and on the other with disintegration of traditional relations. The latter is linked to country/city dichotomy, which, as a defining metaphor of social relations, is transferred to further stages of discourse development, and diversity is conceptualised depending on privileging one or the other of these ideal types. Already at the beginning of the discourse, two emerging definitions of the content of diversity can be identified: social stratification based on economics and variety of lifestyles raise different questions both in evaluating them and acting towards them. The discourse unfolds, though, and these two incisions into reality, that function quite differently but are often empirically connected, intertwine. That way, diversity takes a place of a politically and normatively important concept that does not have a clear contentual definition.

Starting from the mid-twentieth century, diversity takes up a role of a value in the discourse of urban studies. On the one hand, the very definition of good city or city changes, on the other hand, realities of cities change empirically, first of all because of the solutions of modern urbanistics, aimed at solving the “problems” assigned by the previous conceptualisation of diversity and state of the cities. From a concept referring to social disintegration, diversity was reconceptualised into a positive value of city, defined by goal/means perception. Two directions of conceptualising diversity can be distinguished: oriented to economic effectivity and to social justice. In both cases, concepts of diversity as socioeconomic stratification and entity of the living worlds (*Lebenswelt*) intertwine. In the economic perspective, diversity is linked to questions of increasing economic effectivity, if diversity does not reduce economic effectivity and how to effect diversity in order to make it economically beneficial. The social justice perspective maintains the attitude that diversity is an intrinsic trait of city, that it is growing and and one is obliged to find ways to live in it, or, on the contrary, that it is shrinking and it needs to be restored. It is connected to growing inequality in the cities, increasing quantity of different lifestyles and the ability to isolate oneself from both inhabitants of a different socioeconomic situation and different lifestyles. In this approach, the solution of diversity discourse is developed, related to Lefebvre's right to the city perspective, opposed to diversity-reduction as a conflict management initiative, gated and secured settlements, gentrification, removal of inhabitants, and class-based

spatial division. Started in the mid-twentieth century, the discourse of democratic or open city is widely developed in the twenty-first century, a discourse that seeks for guidelines to co-habitation of the differences in the living-worlds both from the points of view of both material urban structure and the ethical relation between different living-worlds.

Thus, these dichotomies can be distinguished in the analysis of diversity discourse unfolding: country/city as ideal types according to preference of either close-relation or weak-relation groups; characteristic trait of cities *versus* means/goal and, respectively, from the positions of a goal: social justice *versus* economic benefit; emphasised differences/assimilation and/or integration; discrete differences/liquid differences (i.e., differences approached through statistically delineated categories or as relation); shifting/distributing urban structure. Perspectives distinguishable in the point of view of the relation between diversity and space: a) localised socioeconomic differences as traits of the social groups, that can be localised next to each other or segregated in the city; b) city space is maintained to be expression of diversity and its premise, underlining the connection between the material fabric of the city and urban culture, urban life, where diversity is maintained to be a form of city's physical fabric and its culture. Based on these dichotomies, two radical types of the concept of diversity can be distinguished: a) static or aesthetic diversity as an integrative system or a perspective of conflict management or eradication; and b) dynamic or emancipatory perspective, linked to issues of self-management and goal re-negotiation. Employing Ranciere's terminology in a loose manner, the static type can be called policing order, and the dynamic one can be defined by the concept of the political. Taken into account that in a shifting city reality the distribution as static order is undone, and facing the difference potentially functions as redistribution, the pushing of the limit of difference either ignites a conflict – misunderstanding, or informs of the other existing in the same society.

According to this conceptualisation of diversity, the question raised in this dissertation can be answered, namely: “where from and where to is the transition” that goes from the mixed socialist to differentiating post-socialist city space representations. Socialist, residentially mixed city corresponds the static concept of diversity: distribution

of the social groups and city functions establishes a system that integrates differences (although it does not restrict the ability of a break in the system to arise). In the post-socialist city, diversity, defined in economic terms, is diminishing in the parts of the city, whereas the “remaining diversity” is approached with static categories, as well. Future-directed city vision conceptualises diversity as a negative trait of the city, and minimises it down to an aesthetic difference and static age periods, as a turn back to country/city metaphor is made, with preferring the “country” perspective.

In post-socialist Vilnius, the private sector, that took over housing production and distribution, carries out projects that segment the city into closed parts. Housing developments are characterised by an essentially anti-urban character both in the points of view of space and of narratives describing them. The city is defined as an unsafe space or narrowed down to the city centre as a space of consumption. The concept of “home” is expanded up to the limits of the housing project territory, which expands an *inside* space based on similarity and security and segregates it from a potentially unsafe, complex *outside* space. Home is constructed as space of privacy and control that is linked to similarity. This space is utopian: space as the non-developing, complete, static, stable, without the dimension of time; the real world is simplified to representations and signifiers, places and functions are distributed; this space is explicitly opposed to “city reality”. New housing developments expand the city physically, but do not contribute to the expansion of *city life* space. Monofunctional spaces are being developed, that eliminate that, which is characteristic to city life: spontaneity, collision, diversity of social relations. Fencing and monitoring are linked to aesthetics and order, privacy and harmony, serenity. *Good life in the city* is linked to non-existence of the city: life in nature, life in a small community.

Dissertation offers and interpretation that this preference of the *country* metaphor over the city arises from a complicated relation to socialist city: it is conceived in the socialist city and it is directed against it. Extinction of the city culture, privileging private spaces, delegitimation of the public sphere coming together with the delegitimation of the state are linked to the future-oriented, saturated with the ideology of the private city vision revealed by representations of space. This vision is normalised as self-explanatory, unquestionable, and positive modus of city development.

Expansion of the new housing projects is one of the indicators that reveal the prevalence of the neoliberal direction of Vilnius development. New housing developments are characterised by delineation of the differences of the socio-economic layers and increase in closed spaces: fences, gates, backyards, limited access, areas surveyed by CCTV cameras are essential elements of the new buildings or building-ensembles. These practices diminish diversity as an open, potentially conflictual space and are created as visions of idealised, non-conflictual safe space. Ongoing changes are non-discursive without taking into consideration alternative possibilities of city development. This tendency is “naturalised”, i.e., approved as self-explanatory and objectively necessary, by the definition of housing as a non-political issue, as well as lack of public reflection and marketing of self-segregation as a natural and desired tendency. Housing and its architectural-urbanistic solutions become non-political in two ways: as a “private” sphere that is not linked to political issues, and as supplying no possibility for a collision or democratic conflict.

References

- Bodnar, Judith. 2001. *Fin De Millenaire Budapest: Lessons from a Post Socialist City, Metamorphoses of Urban Life*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- de Certeau, Michel. 1984. *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- Krupickaitė, Dovilė. „Socialinės įvairovės kaita posovietiniuose miestuose“, Vilniaus Universitetas, konferencijos *Urbanizuotos aplinkos ekologiskumo aspektai* pranešimas Vilnius, 2010 12 08
- Lenkevičiūtė, Jolita. 2006. *Vilnius im Wandel: Wohnsegregation in einer ostmitteleuropäischen Hauptstadt*. Berlin: Wissenschaftlicher Verlag Berlin WVB.
- Walter, Prigge. 2008. „Reading The Urban Revolution: space and representation“, in Kanishka Goonewardena, Stefan Kipfer, Richard Milgrom, Christian Schmid (eds.) *Space, Difference, Everyday Life. Reading Henri Lefebvre*. New York, London: Routledge 46 – 62.

PUBLICATIONS

Čiupailaitė, Dalia. 2012. „Sociologinė naujų būsto projektų posocialistiniame Vilniuje refleksija“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2 (31): 187 – 221.

Čiupailaitė, Dalia. 2014. „Architektų vaidmens ir statuso dilemos posocialistiniame mieste“, *Coactivity: Philosophy, Communication*, Vol. 22, No. 1, 15 – 37.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Education

2001 – 2005 BA in Sociology, Vilnius University, Lithuania;

2005 – 2007 MA in Sociology, Vilnius University, Lithuania;

2009 – 2014 Doctorate studies, Vilnius University, Lithuania.

Research interests:

Urban studies, sociology of architecture, housing, sociology of space.

IVADAS

Darbo problema ir aktualumas

Disertacijoje keliamas klausimas apie socioerdvinius posocialistinio Vilniaus miesto pokyčius. Miestai, kuriami politinių ir ekonominių veikėjų, plėtojami daugialypių interesų tinkle, yra pripildyti nevienalyčių erdvės kūrimo strategijų, *gero gyvenimo mieste* vizijų ir erdvės naudojimo taktikų, įprasminami erdves naudojančių, pasisavinančių gyventojų. Miestai yra fizinės erdvės: gatvės ir aikštės, namai, kambariai ir šaligatviai; šias fizines erdves persmelkia socialinės praktikos ir santykiai, o kartu –tai ideologinės erdvės, prisotintos šiandieną perpinančių atminties naratyvų ir ateities vizijų. Politiniai, o kartu su jais ekonominiai pokyčiai, po valstybinio socializmo žlugimo kuriant rinkos demokratijos visuomenę, susiję su posocialistinių miestų fizinės ir ideologinės erdvės transformacija. Rinkos demokratijos visuomenės kūrimas valstybinio socializmo erdvei priklausiusiose valstybėse, visuomenėse, miestuose susijęs su pokyčiais visose visuomenės ir individų gyvenimo srityse: nuo politinės sistemos kaitos iki kasdienio gyvenimo transformacijos. Kūrimas, ne vien perėjimas, nes naujos visuomenės metmenys lemiami aktyviais politiniais sprendimais, o miesto – erdvės reprezentacijomis arba diskursais apie erdvę.

Posocialistinis Vilnius keičiasi, nors empiriškai tai tvirtinančių tyrimų dar maža. Miesto erdvė transformuojasi, anksčiau gyvos erdvės nunyksta, bet formuojasi kitos, mieste daugėja aptvėrimų ir iškabų „privati valda“, eteris prisipildo naujo gyvenimo „namuose, kurių vertėjo laukti“ pasiūlymų, viešojoje erdvėje imama kalbėti apie getus, kuriais gali virsti socialistiniai mikrorajonai. Pakitę miestą formuojantys veikėjai kuria naujas urbanistines formas, atskleidžiančias miesto viziją ir sudarančias prielaidas socialiniam miesto gyvenimui. Naujos architektūrinės formos, urbanistiniai sprendimai, pastatų paskirtys kuria naują miesto erdvę, kartu persmelkiamą naujų socioerdvinės diferenciacijos modusų.

Šioje disertacijoje analizuojamas urbanistinių posocialistinio miesto pokyčių aspektas – nauji būsto projektai. Iš urbanistinių – architektūrinių sprendimų lauko

įvairovės analizei pasirinktas būstas, glaudžiai susietas su kasdienybe, brėžiantis privačios ir viešos erdvės, priklausymo visuomenei ribas, atskleidžiantis susiskaidymo mieste mastą, susietas su socializacija, saugumu, miesto pralaidumu ir erdvine vaizduote, konceptualizuojamas kaip potenciali priemonė bendruomenės mobilizavimui, būtinų poreikių išpildymas, namai ir su tuo susijęs reikšmių laukas, būdas gyventi mieste ir pasisavinti, įprasminti aplinką, prekė, galinti įgyti didesnę ar mažesnę vertę ir veikti socialinį statusą. Būstas yra socialinė praktika savo sukūrimo atžvilgiu – kas, kaip ir kur stato būstui skirtus namus, gyvenimo būste praktikomis, santykio su kitais gyventojais, praeiviais ir kitoms paskirtims skirtomis erdvėmis atžvilgiu. Tad naujos visuomenės kūrimo gairės ryškiai atsiskleidžia būsto analizėje.

Socialistinė būsto politika ideologiškai buvo skirta kurti integruotą miestą, naikinti klasinę nelygybę, mažinti socialinius skirtumus. Šis miestas naujų ekonominių procesų ir pakitusios būsto politikos kontekste iš santykinai mišraus (o gal kaip tik homogeniško) ima skaidytis į ekonominiu pagrindu išsisluoksniuojančias teritorijas. Rezidencinės diferenciacijos klausimai, gausiai nagrinėjami socialinių mokslų literatūroje, pradėti empiriškai tirti ir posocialistinėje Lietuvoje. Stebima auganti socioerdvinė diferenciacija, kartu, kaip pastebi geografė Dovilė Krupickaitė (2010), Lietuvos miestuose, ypač socialistiniu laikotarpiu pastatytuose rajonuose, „išlieka įvairovė“. Atitinkamai Vakarų miesto studijų literatūroje kalbama apie miesto „įvairovės nykimą“. Tiek politiniame, tiek akademiname Vakarų diskurse, augant migracijai, įgyvendinant miestų atnaujinimo programas, pertvarkant viešąsias erdves, keičiant kvartalų funkcijas, įgyvendinant ar naikinant socialinio būsto projektus, aktualizuojamas miesto segmentacijos ir įvairovės klausimas. Įvairovės klausimas Lietuvos akademiname lauke nagrinėjamas empiriškai – siekiama nustatyti gyventojų pasiskirstymą mieste pagal įvairius kriterijus: amžiaus, pajamų, išsilavinimo, daroma išvada, jog stebima nedidelė, bet potencialiai galinti augti diferenciacija, tačiau nekeliamas klausimas apie tai, ką reiškia *įvairovės* samprata. Stebint socioerdvinius miesto poslinkius keliamos hipotezės apie tolesnes išsidiferencijavimo tendencijas, kurios paliekamos ateities tyrimams. Su miestovaizdžio kūrimu susieta socioerdvinė kaita skatina kelti platesnius įvairovės mieste klausimus, susietus su normatyvine miesto vizija, ir kartu reikalauja šią viziją išskleidžiančio tyrimo. Urbanistinės – architektūrinės

formas, sparčiai gausėjančios posocialistiniame mieste, reikalauja ne vien empirinės apžvalgos: tipų, kiekio ar struktūros analizės, bet kelia klausimą apie jų reikšmę. Būsto formas susietos su savitomis gyvenimo mieste vizijomis. Iš būsto projektų tyrimo atsiskleidžiančios miesto ir gyvenimo mieste vizijos interpretacija teorinės įvairovės sampratos analizės rėmuose leidžia atskleisti šį rezidencinės diferenciacijos tyrimuose praleidžiamą vertybinį matmenį – link kokio miesto strategiškai, vartojant de Certeau (1984; 36) sąvoką, judama.

Darbo objektas – nauji būsto projektai Vilniuje, analizuojami kaip vienas iš trijų Henrio Lefebvre'o (1991; 33) apibrėžiamų erdvės momentų – erdvės reprezentacijos, t.y. dominuojantys, siūlomi, planuotojų apibrėžiami erdvės režimai. Erdvės reprezentacijos, išreiškiančios miesto viziją, įgauna specifinę dimensiją – tai nėra „tiesa apie erdvę“, jų reikšmė glūdi jų reprezentuojančioje dimensijoje, kuri nebūtinai sutampa su tuo, kaip erdvė naudojama, ar tomis pasekmėmis, kurios sukuriamos fiziškai įgyvendinus planą. Šiuo darbu siekiama ne išskleisti išgyventos erdvės pavidalus, bet atskleisti miesto įvaizdį, erdvės reprezentaciją, kaip ji koncentruojama būsto projektuose. Pasak Walterio Prigge (2008; 48), kai simbolinis erdvės charakteris, istoriškai diegiamas socialiniuose kontekstuose, nėra teoriškai rekonstruojamas kaip diskursyvių ir simbolių praktikų objektas, jis išlieka paslėptas ir nėra atpažįstamas kaip socialumą steigianti forma. Disertacijoje analizuojama naujais būsto projektais perteikiama posocialistinio miesto vizija. Miesto heterogeniškumo – homogeniškumo transformacijos procesai tampa akademinų, politinių, meninių debatų tema. Jeigu įvairovės mažėja, kodėl tai laikoma neigiamu faktoriumi? Kuo grindžiama įvairovės kaip siektino idealo vizija? Iš kur ateina, ką savyje talpina šis diskursas? Ar pritaikius jį praktiškai miestų plėtroje jis pateisina savo politinį racionalumą? Ar galima suplanuoti miestą, fizinės erdvės planavimu paveikti, sukurti socialinius santykius? Ieškant atsakymų į šiuos klausimus, svarbu analizuoti pačią įvairovės sąvoką, tampančią akademinų debatų, viešųjų intervencijų, architektūros ir urbanistikos diskurso dalimi. Šiai koncepcijai ateinant ir į posocialistinius miestus svarbu viena vertus, analizuoti jos diskursyvinį lauką, kita vertus, mėginti jo požiūriu suprasti urbanistinius pokyčius besitransformuojančiame posocialistiniame mieste.

Segregacijos pavidaluose, pasak Lenkevičiūtės (2006; 16), atsiskleidžia ne tik socialinės nelygybės mastas, bet ir tam tikra istoriškai apibrėžta vertybių ir tvarkos samprata, koks turi būti miestas. Būsto projektai, kaip nauja erdvė pakitusioje visuomenės situacijoje, atsiskleidžia kaip ideologiniai konstruktai, kuriuos reikšminga analizuoti kaip pasakojimus apie miestą. Keliamas klausimas, kaip šios naujos (erdvėlaikio prasme) būsto formos atskleidžia naują, o kiek tęstinį kultūrinį impulsą. Ką šios formos reiškia urbanizmo, miesto gyvenimo atžvilgiu, kokias posocialistinio miesto gaires brėžia?

Disertacinio **darbo naujumą** nusako analizuojamas tyrimo objektas – posocialistinio miesto vizija, siūloma naujomis būsto praktikomis, ir jai suprasti atliekama teorinė miesto įvairovės sampratos analizė. Dažnai perpinantį miesto studijų tekstus įvairovės samprata neturi vieningo apibrėžimo, todėl darbe siekiama išanalizuoti, sustruktūruoti šį diskursą ir lokalizuoti jame posocialistinio miesto viziją, steigiamą per būsto architektūrinės – urbanistinės praktikas.

Darbo tikslas ir uždaviniai

Šio darbo tikslas yra *išanalizuoti naujų būstų projektų naratyvų perteikiamą urbanistinę posocialistinio miesto viziją teoriniame įvairovės diskurso kontekste.*

Siekiant darbo tikslo keliami šie uždaviniai:

- Išanalizuoti įvairovės diskursą miesto studijų teorijoje. Konceptualizuoti įvairovės sampratą ir jos taikymą sociokultūrinei posocialistinio miesto erdvės reprezentacijų analizei.
- Išanalizuoti naujų būsto projektų formuojamą miesto viziją ir interpretuoti ją įvairovės mieste analizės kontekste.
- Atskleisti, kaip (de)politizuojamas viešas diskursas formuojamas apie naujas būsto formas.

Ginami teiginiai

- Įvairovės samprata susieta su apibrėžta vertybių ir tvarkos samprata, normatyvine miesto vizija. Ji skirtina į du tipus: statišką ir dinaminę: įvairovė kaip asimiliacija ir konflikto valdymo diskursas ir įvairovė kaip politiškos bendruomenės samprata.
- Būsto projektais perteikiama tik ir tik viena prasmė – estetinė, statiško požiūrio į įvairovę perspektyva ir atmetama, paneigiama dinaminė įvairovės perspektyva. Posocialistiniame mieste atsiskyrimo situacija konstruojama kaip geistina.
- Naujos būsto praktikos atskleidžia posocialistinės visuomenės kultūrinę būklę, kurią apibūdina privatumo ideologija.
- Būsto projektai kaip posocialistinio miesto erdvės reprezentacijos gali būti interpretuojami kaip atskleidžiantys Vilniaus kaip ne-politinio miesto pobūdį.

Darbo metodai

Būsto projektai analizuojami atliekant kokybinę erdvės reprezentacijų turinio ir erdvės analizę. Analizuojami būsto projektus pristatantys tekstai ir projektų planai. Planai analizuojami kaip judėjimą ir buvimą erdvėje suponuojanti, formuojanti struktūra ir kaip ženklas, išreiškiantis, reprezentuojantis siūlomas socialines vertybes. Atlikta kokybinė žiniasklaidos pranešimų analizė, siekiant išsiaiškinti, ar ir kaip viešajame diskurse nauji būsto projektai yra konstruojami kaip (ne)politinis klausimas.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje analizuojama įvairovės samprata ir jos santykis su urbanistine struktūra. Nagrinėjami su šia sąvoka sietini prieštaravimai, atskleidžiamas sampratos ambivalentiškumas ir normatyvinis turinys, dėmesys sutelkiamas į šios sampratos konceptualizavimo deskriptyvinį, analitinį,

normatyvinį aspektus. Analizuojama, kaip ši sąvoka aktualizuojama ir kinta miesto sociologijos diskurse ir, įgijusi normatyvinį krūvį, perkeliama į „teigiančiuosius“ diskursus, susiejamus su įvairovę didinančiomis ar mažinančiomis intervencijomis. Išskiriami du pagrindiniai požiūriai į įvairovę: statiškas arba estetinis ir dinamiškas arba demokratinis. Siejant įvairovės apibrėžtis su architektūriniais urbanistiniais sprendimais, darbe siekiama apibrėžti įrankius, leidžiančius sociologiniu požiūriu analizuoti architektūrinius – urbanistinius sprendimus, analizuojamas architektūros, fizinės erdvės konstravimo santykis su socialumu. Šia analize siekiama išskleisti prieštaringai teorinėse diskusijose perteikiamą „įvairovės klausimą“, siekiant lokalizuoti šiame diskurse urbanistinius posocialistinio miesto pokyčius.

Antrojoje dalyje analizuojami būsto projektai kaip posocialistinės erdvės atvejis. Analizuojama, kokia *gero gyvenimo mieste* vizija perteikiama projektų aprašymais ir jų fizine (erdvine) struktūra. Ši vizija interpretuojama įvairovės sampratos atžvilgiu. Analizuojama, kaip šios urbanistinės tendencijos artikuliuojamos viešajame diskurse. Būsto projektai nagrinėjami kaip savita posocialistinio miesto erdvė ir, pasitelkus Ranciere'o policinės tvarkos ir politikos skirtį, mėginama suprasti šios erdvės natūralizacijos prasmę posocialistinėje visuomenėje.

Išvadose pateikiami apibendrinti darbo rezultatai.

APIBENDRINIMAI IR IŠVADOS

Po perėjimo nuo valstybinio socializmo prie laisvos rinkos sistemos kintanti posocialistinio Vilniaus socioerdvinė struktūra ir jos akademinis konceptualizavimas kaip išliekančios miesto dalių „įvairovės“ situacijos bei hipotezės apie miesto kaitą rezidencinės diferenciacijos atžvilgiu iškelia du klausimus, į kuriuos siekta atsakyti disertacijoje. Pirmas klausimas susietas su įvairovės samprata. Jei pabrėžiama išliekanti ar kintanti įvairovė, tai kokia prasme vartojama ši sąvoka ir kaip racionalizuojama jos reikšmė miesto atžvilgiu? Antras klausimas, susietas su posocialistiniame mieste

formuojama *miesto* ir *gero gyvenimo mieste* vizija, kurios tyrimas prisideda prie pastangų suprasti posocialistinio miesto raidos kryptį.

Miesto įvairovės samprata kintančiame miesto studijų diskurse įgyja aibę reikšmių. Įvairovės samprata, apibrėžiama akademinėje perspektyvoje privilegijuojamų miesto veikimą ir miesto kaip fenomeno pobūdį aiškinančių veiksnių ir vertybių (tikslų) istoriškai kinta, susiedama empirinę miestų tikrovę su geidžiamo miesto vizija. Miesto įvairovės studijos nėra vertybiškai neutralios. Jos postuluoja su miesto gyvenimu siejamus lūkesčius. Taip ir todėl įvairovės sampratos turinio apibrėžtis tampa instrumentu formuoti geidžiamo ar *gero miesto* apibrėžtis.

Įvairovės sampratos konceptualizavimo požiūriu darytina diachroninė ir sinchroninė skirtis. Viena vertus, konceptualizuojant įvairovę istoriškai pakinta patys konceptualizavimo būdai. Kita vertus, apibendrinus nuo XX a. vidurio formuojamas įvairovės sampratas galima skirti dialektiškai susietas požiūrio į įvairovę dichotomijas, ir jų požiūriu klasifikuoti ir konceptualizuoti dvi įvairovės sampratas: statišką ir dinamišką požiūrį į įvairovę.

Savaime įvairovė gali apimti bet kokias žmonių grupių skirtis, tačiau įvairovės diskurso analizė atskleidžia specifinius įvairovės konceptualizavimo pjūvius, kurie a) įvedami į diskursą specifiniais istoriniais laikotarpiais; b) persipina šiame diskurse sukurdami konceptualinę painiavą ir iš to kylančias tiek prieštaraujančias sąvokos apibrėžtis, tiek veiksmus apibrėžtos situacijos atžvilgiu.

XX a. pradžios sociologijos diskursas įvairovės požiūriu yra susietas su pastanga apibrėžti modernų miestą ir jo būklę bei sociologų identifikuojamas „problemas“. Klasifikuojant įvairovės atžvilgiu konceptualizuojamas „problemas“, išskiriami šie aspektai: a) ekonominė nelygybė; b) tradicinių ryšių dezintegracija, susieta su c) kultūrine (tiek etniškumo, tiek gyvenimo būdų prasme) įvairove. Šiame diskurse įvairovė neturi normatyvinės vertės kaip pozityvi, nors ginčytina miesto savybė. Priešingai, iš vienos pusės ji susiejama su socialine stratifikacija, iš kitos - su tradicinių ryšių dezintegracija. Šis aspektas susiejamas su kaimo/miesto dichotomija, kuri kaip socialinius ryšius apibūdinanti metafora perkeliama į tolesnius diskurso raidos etapus, o pati įvairovė konceptualizuojama priklausomai nuo diskursyvaus vieno iš šių idealiųjų

tipų privilegijavimo. Jau diskurso pradžioje identifikuotinos dvi ryškėjančios įvairovės turinio apibrėžtys: socialinė stratifikacija ekonominiu pagrindu ir gyvenimo būdų įvairovė atitinkamai iškelia skirtingus klausimus tiek jų vertinimo, tiek veiksmų jų atžvilgiu požiūriu. Tačiau diskurso raidoje šie du skirtingai veikiantys, nors dažnai empiriškai susieti įvairovės pjūviai persipina. Tokiu būdu įvairovė tampa politiškai, normatyviai svarbi, bet turinio atžvilgiu neaiškiai apibrėžta sąvoka.

Nuo XX a. vidurio įvairovė miesto studijų diskurse įgauna vertybės matmenį. Viena vertus, pasikeičia pati gero miesto ar miesto apibrėžtis, kita vertus, empiriškai pakinta miestų tikrovės, visų pirma dėl moderniosios urbanistikos sprendimų, nukreiptų spręsti „problemas“, užduotas ankstesnio įvairovės ir miestų būklės konceptualizavimo. Įvairovė iš sąvokos, nurodančios į socialinę dezintegraciją, rekonceptualizuojama į pozityvią miesto vertybę, apibrėžiamą tikslo/priemonės samprata. Skirtinos dvi įvairovės konceptualizavimo kryptys: besiorientuojančios į ekonominį efektyvumą ir į socialinį teisingumą. Abiem atvejais įvairovės kaip socioekonominės stratifikacijos ir gyvenamųjų pasaulių visumos sampratos susipina. Ekonominėje perspektyvoje įvairovė susiejama su klausimu, kaip ji padidina ekonominį naudingumą, ar įvairovė nemažina ekonominio naudingumo ir kaip jos atžvilgiu veikti, jog ji būtų ekonomiškai naudinga. Socialinio teisingumo perspektyvai priskirtini požiūriai, kad įvairovė yra savaiminė miesto savybė, ji didėja ir reikia rasti būdus joje gyventi arba priešingai, pabrėžiama, jog įvairovė mažėja ir ją reikia atstatyti. Tai susiję su augančia nelygybe miestuose, augančiu skirtingų gyvenimo būdų kiekiu ir tuo, kaip pajėgiama atsiriboti tiek nuo kitos socioekonominės padėties gyventojų, tiek nuo kitų gyvenimo būdų. Šiuo atžvilgiu išvystomas įvairovės sprendimo diskursas, susietas su Lefebvre'o teisės į miestą perspektyva, priešpastatytas įvairovės mažinimo kaip konflikto valdymo iniciatyvoms, aptvertoms ir saugomoms gyvenvietėms, gentrifikacijai, gyventojų išstūmimui, erdviniam klasiniam paskirstymui. Taip nuo XX a. vidurio vystomas ir XXI a. plačiai plėtojamas demokratiško ar atviro miesto diskursas, kuriuo ieškoma gyvenamųjų pasaulių skirtumų sugyvenimo gairių tiek materialios miestų struktūros požiūriu, tiek etinio santykio su skirtingais gyvenamaisiais pasauliais paieškos.

Taigi, skirtinos šios įvairovės diskurso raidos analizėje nustatytos dichotomijos: miestas/kaimas kaip idealūs tipai pagal pirmenybę, teikiamą artimiems ryšiams ar silpnų ryšių grupėms; būdinga miestų savybė *versus* priemonė/tikslas ir atitinkamai tikslo požiūriu - socialinis teisingumas/ekonominė nauda; skirtumų pabrėžimas/asimiliacija ir/ar integracija; diskretūs skirtumai/takūs skirtumai (t.y. skirtumai, traktuojami per statistiškai apibrėžiamas kategorijas arba kaip santykis); kaiti/paskirstanti miesto struktūra. Įvairovės ir erdvės santykio požiūriu skirtinos perspektyvos: a) lokalizuojami socioekonominiai skirtumai kaip socialinių grupių savybės, kurios gali būti mieste lokalizuotos greta arba atskirtos; b) miesto erdvė laikoma įvairovės raiška ir prielaida, pabrėžiama materialaus miesto audinio ir miesto kultūros, miesto gyvenimo sąsaja, įvairovė laikoma miesto fizinio audinio ir miesto kultūros forma. Šių dichotomijų pagrindu galima skirti du kraštutinius įvairovės sampratos tipus: a) statišką arba estetinę įvairovę kaip integruojančią sistemą arba konflikto valdymo, panaikinimo perspektyvą; ir b) dinamišką arba emancipacinę perspektyvą, susietą su savivaldos, tikslų persvarstymo klausimais. Sąlyginai taikant Ranciere'o terminologiją, statišką tipą galima vadinti policine tvarka, dinamišką apibrėžti politiško samprata atsižvelgiant į tai, kad kintančioje miesto tikrovėje paskirstymas kaip statiška tvarka suardomas, o susidūrimas su skirtumu potencialiai veikia kaip perskirstymas, skirtumo ribos stūmimas arba bent iškelia konfliktą – nesusipratimą, arba informuoja apie kito buvimą toje pačioje visuomenėje.

Remiantis šia įvairovės konceptualizacija, atsakytinas disertacijoje iškeltas klausimas „nuo ko į ką pereiname“ judėdami nuo mišraus socialistinio prie besidiferencijuojančio posocialistinio miesto erdvės reprezentacijų. Socialistinis, rezidenciškai mišrus miestas atitinka statišką įvairovės sampratą: socialinių grupių ir miesto funkcijų paskirstymas kuria skirtumus integruojančią sistemą (nors tai neprieštarauja galimybei atsirasti trūkiui sistemoje). Posocialistiniame mieste įvairovė, apibrėžiama ekonominiais terminais, miesto dalyse mažėja, o „išliekanti įvairovė“ taip pat traktuojama statiškomis kategorijomis. Į ateitį nukreipta miesto vizija įvairovę konceptualizuoja kaip negatyvią miesto savybę ir minimizuoja iki estetinio skirtumo ir statiškų amžiaus tarpsnių, grįžtama prie miesto/kaimo skirties metaforų privilegijuojant kaimo perspektyvą.

Posocialistiniame Vilniuje privatus sektorius, perėmęs būsto gamybą ir paskirstymą, įgyvendina projektus, segmentuojančius miestą į uždaras dalis. Būsto projektams būdingas iš esmės anti-miestiškas charakteris tiek erdvės, tiek juos aprašančių naratyvų požiūriu. Miestas apibrėžiamas kaip nesaugi erdvė arba susiaurinamas iki miesto centro kaip vartojimo erdvės. Namų samprata išplečiama iki būsto projektų teritorijos ribų, taip išplečiant panašumu, saugumu grįstą *vidaus* erdvę ir atskiriant ją nuo potencialiai nesaugios, kompleksiškos *išorės* erdvės. Namai konstruojami kaip privatumo ir kontrolės erdvė, susieta su panašumu. Šiai erdvei būdingas utopinis charakteris: erdvė kaip nesivystanti, pilnai išbaigta, statiška, nekintanti, neįtraukianti laiko; realaus pasaulio supaprastinimas iki reprezentacijų ir ženkliškumo, vietų ir veiklų paskirstymas; eksplacitiškai priešpastatyta „miesto realybei“. Naujieji būsto projektai plečia miestą fiziškai, bet neprisideda prie erdvės, kurioje vyksta *miesto gyvenimas*, plėtros. Kuriamos monofunkcinės erdvės, eliminuojančios tai, kas būdinga miesto gyvenimui: spontaniškumą, susidūrimą, socialinių ryšių įvairovę. Aptvėrimas ir stebėseną susiejama su estetika ir tvarka, privatumu ir harmonija, ramybe. *Geras gyvenimas mieste* siejamas su miesto nebuvimu – gyvenimu gamtoje nedidelėje bendruomenėje.

Disertacijoje siūloma interpretacija, jog šis *kaimo* metaforos privilegijavimas miesto atžvilgiu kyla iš sudėtingo santykio su socialistinio miesto patirtimi: kartu jame užsimezga ir prieš jį nukreipiamas. Miesto kultūros nunykimas, privačios erdvės privilegijavimas, su valstybės delegitimacija delegitimuojama viešoji sfera susieta su erdvės reprezentacijų atskleidžiama į ateitį nukreipta miesto vizija persmelkta privatumo ideologijos, kuri normalizuojama kaip savaime suprantamas, nekvestionuotinas, pozityvus miesto raidos modusas.

Naujųjų būsto projektų plėtra yra vienas iš indikatorių, atskleidžiančių neoliberalios Vilniaus miesto plėtros krypties įsitvirtinimą. Naujiems būsto projektams būdingas socioekonominių sluoksnių skirtumų brėžimas ir augantis uždarumas: aptvėrimas, vartai, vidiniai kiemai, ribotas patekimas, vaizdo kameromis stebima teritorija – kaip būtini naujo pastato ar pastatų grupės elementai. Šios praktikos mažina įvairovę kaip atvirą, galimai konfliktišką erdvę ir yra kuriamos kaip idealizuotos bekonfliktės saugios erdvės vizijos. Vykstantys pokyčiai yra nediskursyvūs nesvarstant

alternatyvių miesto kaitos galimybių. Tokią tendenciją „natūralizuoja“, t.y. patvirtina kaip savaime suprantamą ir objektyviai būtiną būsto kaip nepolitinio klausimo apibrėžimas, viešosios refleksijos stoka, atsiskyrimo, segregavimosi kaip natūralios ir geistinos tendencijos rinkodara. Būstas ir jo architektūriniai – urbanistiniai sprendimai tampa nepolitiškai dviem atžvilgiais: kaip „privati“ sfera, nesiejami su politiniais klausimais, ir kaip nesudarantys prielaidos susidūrimui ir demokratiniam konfliktui.

Šaltiniai

- Bodnar, Judith. 2001. *Fin De Millenaire Budapest: Lessons from a Post Socialist City, Metamorphoses of Urban Life*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- de Certeau, Michel. 1984. *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- Krupickaitė, Dovilė. „Socialinės įvairovės kaita posovietiniuose miestuose“, Vilniaus Universitetas, konferencijos *Urbanizuotos aplinkos ekologiskumo aspektai* pranešimas Vilnius, 2010 12 08
- Lenkevičiūtė, Jolita. 2006. *Vilnius im Wandel: Wohnsegregation in einer ostmitteleuropäischen Hauptstadt*. Berlin: Wissenschaftlicher Verlag Berlin WVB.
- Walter, Prigge. 2008. „Reading The Urban Revolution: space and representation“, in Kanishka Goonewardena, Stefan Kipfer, Richard Milgrom, Christian Schmid (eds.) *Space, Difference, Everyday Life. Reading Henri Lefebvre*. New York, London: Routledge 46 – 62.

DISERTACIJOS TEMA PASKELBTOS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS

Čiupailaitė, Dalia. 2012. „Sociologinė naujųjų būsto projektų posocialistiniame Vilniuje refleksija“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2 (31): 187 – 221.

Čiupailaitė, Dalia. 2014. „Architektų vaidmens ir statuso dilemos posocialistiniame mieste“, *Coactivity: Philosophy, Communication*, Vol. 22, No. 1, 15 – 37.

TRUMPA INFORMACIJA APIE AUTORE

Išsilavinimas

2001 – 2005 Sociologijos bakalauras, Vilniaus universitetas, Lietuva;

2005 – 2007 Sociologijos magistras, Vilniaus universitetas, Lietuva;

2009 – 2014 Doktorantūros studijos, Vilniaus universitetas, Lietuva.

Moksliniai interesai:

Miesto studijos, architektūros sociologija, būstas, erdvės sociologija.